

Vinnitca region does not have the planned character, is carried out without carefully thought out long-term strategy of technological development. Therefore in existent terms investment activity is examined as one of basic components of process of perfection of organization and increase of economic efficiency of production of milk in agricultural enterprises.

Key words: investment resources, investment attractiveness, technical update, integral estimation, cluster analysis.

УДК 338.432:339.13(477.44)

Пчелянська Г.О., к.е.н.
Вінницький національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ ВІННИЧЧИНИ

Розглядаються основні складові аграрного ринку та особливості їх формування. Запропоновано заходи для збалансування попиту та пропозиції на аграрному ринку області.

Ключові слова: ринок, попит, пропозиція, виробництво, експорт

Вступ. В сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки України вагома роль належить становленню аграрного ринку, оскільки ринок виконує низку завдань, які сприяють забезпеченню продовольчої безпеки держави. Так, аграрний ринок забезпечує ресурсами переробну галузь, населення продовольством, а також створює можливості для розвитку малого підприємництва в сільській місцевості, а отже, сприяє зниженню безробіття на селі.

Постановка завдання. Проблеми функціонування аграрного ринку та теоретико-методологічних основ його розвитку знаходили своє відображення працях О.Д. Гудзинського, Г.М. Калетніка, М.Ю. Коденської, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, М.М. Федорова, О.М. Шпичака, О.О. Шмиги, О.Г. Шпикуляка та інших. Ними висвітлені основні положення становлення аграрного ринку та формування його економічного механізму.

Діяльність на аграрному ринку має свої особливості [1]:

- характер товару (зерно – продукт, що може довго зберігатися та легко транспортуватися на великі відстані, борошно та крупи – продукти середньострокового зберігання, хліб, молоко – продукт, що швидко втрачає споживчі властивості);

- характеристика попиту (майже всі види продовольчої продукції – продукти з вираженою від’ємною нееластичністю попиту; продукти широкого вжитку; стабільний рівень споживання продовольства населенням);

- поведінка споживачів (традиційно бережливе ставлення до продуктів, важливість стабільності у забезпеченні продовольством, залежність структури споживання від рівня доходу);

- розміщення виробництва (розсосередження виробництва продовольства; прив’язка переробних потужностей до сировинних районів та транспортних артерій; залежність виробництва);

- різноманітність організаційних форм суб’єктів ринку продовольчої продукції (багатоаспектна конкуренція). Отже, особливості аграрного ринку пов’язані зі специфікою продукту, споживача, конкуренції, потребують певних передумов для його ефективної діяльності.

З точки зору системного підходу, аграрний ринок складається з трьох підсистем. Перша його складова – це виробники сільськогосподарської продукції, які формують пропозицію на аграрному ринку. Сюди слід віднести сільськогосподарські підприємства всіх форм власності та особисті господарства населення (рис. 1).

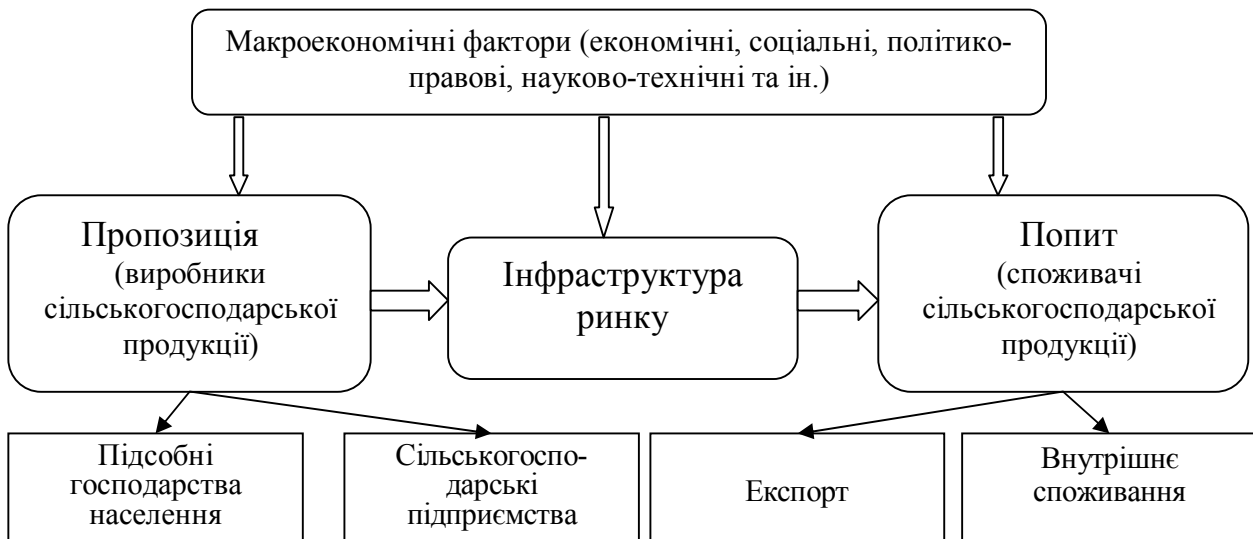

Рис.1. Складові аграрного ринку

Наступна підсистема створює попит на сільськогосподарську продукцію, це основні її споживачі: переробні підприємства, населення. Попит визначається цілим рядом факторів, головними з яких є: існуюча ціна на товар; платоспроможність покупців; можливий обсяг споживання продукту; наявність взаємозамінюваного товару; корисність даного виду товару та інше [2].

Головною складовою аграрного ринку, від якої залежить його формування та функціонування, є ринкова інфраструктура [3]. Вона забезпечує просування виробленої продукції від виробника до кінцевого споживача. На аграрний ринок, як відкриту систему, впливають різноманітні економічні, соціальні, політично-правові, науково-технічні фактори, які визначають динаміку його розвитку.

Результати. Пропозиція на аграрному ринку області складається з обсягу реалізованої продукції сільськогосподарськими підприємствами та підсобними господарствами населення. За даними обласного управління статистики у Вінницькій області, господарствами населення у 2008р. було вироблено 490,4 тис. т зернових та зернобобових культур, з них 21,4 тис. т витрачається на посів, 27,1 тис. т становлять втрати при зберіганні, 296,1 тис.т витрачається на споживання. Фонд кормів формується за рахунок вирощеного зерна, а також зерна, отриманого на паї, в рахунок оплати праці та придбаного на ринках області. Таким чином, частка товарного зерна, виробленого господарствами населення у 2008 році, становила 40,3 тис. т, була незначною і суттєвого впливу на пропозицію зерна області не мала.

Загальна пропозиція цукрових буряків регіону у 2008 році становила 1,8млн. т, м'яса – 71,4 тис. т, молока – 708,7 тис. т (табл. 2). Пропозиція на таку продукцію, як зерно, насіння соняшнику, цукрові буряки формується значною мірою за рахунок товарної продукції сільськогосподарських підприємств (рис. 2). Роль приватного сектору у забезпеченні пропозиції поданих видів продукції на ринку є незначною.

Таблиця 2. Динаміка пропозиції сільськогосподарської продукції на аграрному ринку Вінниччини

Продукція	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення 2008р. до 2004р.	
						+/-	%
Зерно	992,2	1127,4	1228,4	943,1	1504,9	512,7	151,7
Цукрові буряки, тис. т	2175,0	2038,4	2660,9	2733	1823,9	-351,1	83,9
Соняшник на зерно, тис. т	54,8	60,9	86,2	84,4	122,9	68,1	224,3
Картопля, тис. т	852,0	829,4	733,2	599,6	871,2	19,2	102,3
Овочі, тис. т	145,5	202,1	216,1	153,7	228,3	82,8	156,9
М'ясо (всіх видів), тис. т	72,5	53,9	66,0	79,3	71,4	-1,1	98,5

Молоко, тис. т	623,3	716,8	729,5	687,9	708,7	85,4	113,7
----------------	-------	-------	-------	-------	-------	------	-------

Так, на аграрному ринку області продається 97,3% зерна, 88,4% насіння соняшнику, 90% цукрового буряку, виробленого в сільськогосподарських підприємствах. Отже, в суспільному секторі зосереджено здебільшого великотоварне виробництво, яке потребує великих площ, значної кількості сільськогосподарської техніки, і, відповідно, значних витрат на придбання насіння, добрив, паливно-мастильних матеріалів.

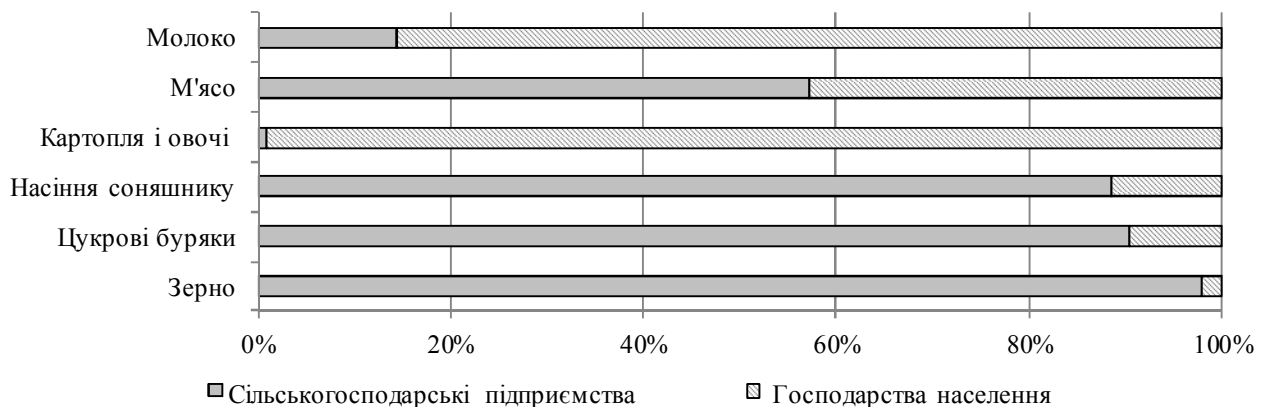

Рис. 2. Структура пропозиції сільськогосподарської продукції на аграрному ринку Вінниччини, 2008 рік

За рахунок приватного сектору забезпечується 99% картоплі та овочів, представлених на ринку, крім того підсобні господарства відіграють важливу роль на ринку продукції тваринництва, на якому продається 41,6% м'яса та 85% молока, вироблених ними. Таким чином, роль підсобних господарств у формуванні пропозиції на аграрному ринку Вінниччини є дуже значною. Для того, щоб встановити розмір попиту на сільськогосподарську продукцію, необхідно визначити місткість ринку, проаналізувати співвідношення між виробництвом продукції на 1 особу, споживанням продукції на 1 особу та нормою споживання. Це дасть можливість розрахувати резерви зростання ринків сировини, яким є ринок зерна, молока та м'яса. Номінальну або теоретично-можливу місткість ринку розрахуємо шляхом множення чисельності населення області на норму споживання відповідного виду продукції. Чисельність постійного населення Вінницької області на 1 січня 2009 року становила 1660,0 тис. чол. У результаті розрахунків було виявлено, що за рахунок внутрішнього виробництва області покривається 74% потреби у м'ясі та м'ясопродуктах, 88,6% – у молоці та молокопродуктах та 45,4% – потреби у хлібобулочних výroбах (табл. 3).

Таблиця 3. Розрахунок місткості та резерву зростання ринку харчових продуктів Вінницької області за рахунок внутрішніх резервів

Показник	Продукція				
	м'ясо і м'ясопродукти	молоко і молокопродукти	хліб і хлібопродукти	рослинна олія	цукор
Виробництво на 1 особу, кг	22,5	211,6	61,4	39,2	170,1
Норма споживання на 1 особу, кг*	80	380	124	13	38
Фактичне споживання на 1 особу, кг	44,1	227,8	133,6	15,5	46,7
Різниця між фактичним споживанням та нормою споживання, кг	-35,9	-152,2	9,6	2,5	8,7
Номінальна (теоретично-можлива) місткість ринку, тис. т	132,8	630,8	205,8	21,6	63,1
Фактична місткість ринку, тис. т	73,2	378,1	221,8	25,7	77,5
Валове виробництво, тис. т	54,2	334,9	100,8	65,4	283,3
Частка імпорту у покритті попиту на продукцію, %	26,0	11,4	54,6	-	-
Частка виробництва у покритті попиту на продукцію, %	74,0	88,6	45,4	100	100
Теоретично-можливий резерв зростання ринку, тис. т	78,6	295,9	105,0	-	-
Резерв зростання ринку за рахунок виробництва, тис. т	19,0	43,2	121,0	-	-

* Джерело: Український науково-дослідний інститут харчування / Режим доступу: <http://www.niipitan.com.ua>

Низький рівень доходів більшості населення області зумовив заміщення м'ясних та молочних продуктів більш дешевими – хлібом та хлібопродуктами, рослинною олією, цукром, тому фактичне споживання зазначеної продукції значно перевищує нормативні норми раціонального харчування (хліба і хлібопродуктів – на 9,6 кг, рослинної олії – на 2,5 кг, цукру – на 8,7 кг).

Наші розрахунки показують, що за рахунок збільшення виробництва м'яса та м'ясопродуктів на 19 тис. т, а молока та молочних продуктів – на 43,2 тис. т, можна досягти повного задоволення платоспроможного попиту на продукцію тваринництва за рахунок внутрішніх резервів. Отже, сільськогосподарські виробники мають можливість нарощувати виробництво продукції тваринництва для забезпечення платоспроможного попиту на ринках Вінниччини.

Попит на сільськогосподарську продукцію створюють переробні підприємства, однак не лише вони. Зокрема, попит на зернові та зернобобові формують витрати на насіння, корм худобі (фуражне зерно, вирощене в господарствах населення витрачається переважно на корм).

Важливим кон'юнктурним фактором є розмір експорту, так, у 2008 році за межі області було вивезено 1294 тис. т зерна (таблиця 4).

Таблиця 4. Баланс попиту та пропозиції основних видів сільськогосподарської продукції у Вінницькій області, тис. т

Статті	Зернові і зернобобові	Соняшник	М'ясо	Молоко
Пропозиція	4099,9	162,5	89,3	842,2
В т. ч. виробництво	3377,6	154,3	67,2	840,1
запаси на початок року	548,0	4,6	1,2	1,9
інші надходження (в т.ч. імпорт)	174,3	3,6	20,9	0,2
Внутрішній попит	1507,0	4,7	82,2	424,4
на корми	786,1	0,5	0,2	59,4
на посів	176,3	1,6	-	-
продовольче використання	296,1	1,5	82,0	365,0
фонд споживання*				
втрати	174,3	1,1	-	-
переробка на нехарчові цілі	74,2	-	-	-
Вивезення за межі області	1219,8	114,7	5,9	415,9
Запаси на кінець року	1373,1	43,1	1,2	1,9
Співвідношення кінцевих запасів до загального використання, %	50,5	36,1	1,4	0,2

* Розрахункове значення

На ринку насіння соняшнику розмір попиту у 2008 р. значною мірою визначався експортом. Таким чином, зерно та насіння соняшнику – це головні експортно-орієнтовані товари. Розглянемо детальніше структуру попиту на зерно на ринку області (табл. 5).

У 2008 році попит на зерно становив 2552,5 тис. т, що на 19,8% більше порівняно з 2006 роком. Приріс попиту склався за рахунок зростання обсягів експорту на 37,7%, збільшення потреб у кормах для годівлі худоби. Так, зростання попиту на фуражне зерно становило 10%. На продовольчі цілі витрачається 11,6% товарного зерна області.

Таблиця 5. Динаміка та структура попиту на зернові та зернобобові
культури у Вінницькій області

Статті попиту	2006 рік		2007 рік		2008 рік		Приріст попиту у порівнянні з 2006 роком, %
	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%	
Продовольчі цілі	308,3	14,5	294,9	17,1	296,1	11,6	96,0
Корми	712,2	33,4	506,4	29,3	786,1	30,8	110,4
Насіння	171,2	8,0	176,9	10,3	176,3	6,9	103,0
Експорт	939,7	44,1	747,6	43,3	1294,0	50,7	137,7
Розмір попиту	2161,4	100,0	1725,8	100,0	2552,5	100,0	119,8

Висновки. Пропозиція сільськогосподарської продукції формується за рахунок товарної продукції сільськогосподарських підприємств та особистих господарств населення. Сільськогосподарські підприємства є головними виробниками таких видів продукції, як зерно, насіння соняшнику, цукрові буряки, господарства населення забезпечують потреби ринку в молоці, м'ясі, картоплі, овочах.

Тобто, приватний сектор забезпечує задоволення попиту на трудомістку продукцію. На розмір пропозиції впливають виробничі фактори: розмір посівних площ, урожайність, поголів'я та продуктивність тварин, фактори інтенсифікації виробництва. Попит на продукцію рослинництва формується за рахунок потреби населення області у споживанні сільськогосподарської продукції, а також визначається виробничо-технологічними потребами у кормах, насінні. Найважливішим фактором, що впливає на розмір попиту, є обсяг експортованої продукції.

Література

1. Основи сільськогосподарської обслуговуючої кооперації / [В. В. Зіновчук, Л. В. Молдован, В. Б. Моссаковський та ін.] ; за ред. В. В. Зіновчука. – К. : Вища освіта, 2001. – 464 с.
2. Саблук П. Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2007. – № 2. – С. 3–10.
3. Шпикуляк О. Г. Інституції аграрного розвитку : [моногр.] / О. Г. Шпикуляк – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 480 с.

Summary

The special feature of formation of the agrarian market of Vinnitsa region / G. O. Pchelyanska

The analysis of components the agrarian market of Vinnitsa region is carried out, and the special feature of it formation. The ways of balance of the demand, and the supply on the agrarian market of region are offered.

Key words: market, demand, supply, production, export.

УДК 657:631.171/631.173

Сегеда С.А., к.е.н., доцент
Вінницький національний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

У статті дослідженні думки науковців щодо сутності категорії “основні засоби”. Проведено аналіз та систематизовано погляди вчених на класифікаційні критерії основних засобів на підприємстві.

Ключові слова: основні фонди, відтворення, ефективність

Постановка проблеми. Роль основних засобів у процесі виробництва, особливості їх відтворення в умовах ринкової економіки зумовлює особливі вимоги до інформації про наявність, рух, стан і використання основних засобів. Ринкова система управління потребує більш оперативної та комплексної інформації щодо основних засобів. Практика підприємств свідчить, що облік основних засобів ще більше ускладнився. Існує ряд проблем, які негативно впливають на процес управління виробництвом і знижують ефективність використання основних засобів.

Україна має великий економічний потенціал, ефективність її господарства залежить від того, як використовується цей потенціал, зокрема основні виробничі засоби. Основні виробничі засоби є знаряддями праці, за